

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Sancti Bonaventurae Episcopi Cardinalis Albanensis,
Seraph. Doctoris Ecclesiae, Speculum Disciplinae, Et
Profectus Religiosorum: Libelli ad pietatem vtilissimi**

**Bernardus <de Bessa>
Bonaventura <Heiliger>**

Antverpiæ, 1591

Reverendo Ac Magnifico Domino D. Leonhardo Betten, Abbati & Domino
Sancto-Trudonensi sacratissimo, Domino suo plurimum colendo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53148](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53148)

REVERENDO
AC MAGNIFICO

DOMINO D. LEONHARDO

Betten, Abbati & Domino Sancto-
Trudonensi sacratissimo, Domino
suo plurimum colendo.

Ivvs Paulus, Magnifice
Domine, suo Timotheo fi-
delem sermonē ponit ob ocu-
los, quē seriō precipi cupit &
doceri. Exerce te ipsum, inquit, ad pietatē: 1. Tim. 4. 7

Nam corporalis exercitatio ad modi-
cum utilis est: pietas autem ad omnia
utilis est, promissionem habens vite,
qua nunc est, & futura. Et hic est Fide-
delis sermo, & omni acceptione dignus. Sic Theo-
phylast.

Sunt qui bonae corporis habitudinis cu-
ram gerunt, sed exiguo tempore ea fruun-
tur: qui autem pietatis usurpant exerci-
tia, & in hac vita insignes efficiuntur, &
post hanc vitam coronas merentur sempi-
ternas. Pietas.

Graviter itaque Apostolus ex-
hortatur nos ad studium pietatis, in qua
omnis est summa disciplina Christiana. Ambros. in
pradictum
locum diuī
Pauli.
Aug. En-
chir. c. 2. &
seq.

Est autem pietas cultus Dei: colitur
verò Deus fide, spe, & caritate. Porrò
virtus est caritas, qua id quod diligen-
Aug. ep. 29.
& 32.
Virtus ca-
ritas est.

EPISTOLA

Am est, diligitur: & in hac virtute
 non est, nisi diligere quod diligendum est.
 Diligendus est Deus, & super omnia di-
 ligendus: & hoc virtus est. Vnde eleganter
 quidam, Virtutem nihil aliud affirmat,
 quam summum Dei amorem. } Verum
 quo virtus ipsa acquiratur, prius erunt
 ab animo vitia expellenda. Etenim male-
 dicta est terra nostra, & nisi diligentissi-
 me exerceatur, nil aliud feret quam tri-
 bulos & spinas. Quicquid virtutem pra-
 pedire potest, studiosissime ante omnia ex-
 purgari oportet. iuxta illud; Ecce dedi
 verba mea in ore tuo, ecce constitui te ho-
 die super gentes & regna; ut euellas, &
 destruas, & disperdas, & dissipes; & edi-
 fices & plantes } Primum est eradicare
 precedentia mala, spinas & tribulos vi-
 tiorum. Secundum plantare. Deus etenim
 in anima, de qua excidit iram, plantat
 mansuetudinem; eradicat auaritiam, li-
 beralitatem inserit; libidinem euellit, se-
 minat castitatem. Est item opus Dei de-
 struere aedificia diabolica, quae in anima
 humana construit diabolus: qui turres
 superbiae & muros erigit elationis, quos
 sermo Dei in primis deiecit. Hec eo dixi-
 rim, ut intelligas S. Bonaventuram ac-

Augst. de
 morib. Ec-
 cl. Cap. 10.
 15.

Gen. 3, 17

Jer. 1, 10

Orig. hom.
 8, in Ios.

DEDICATORIA.

commodatissima methodo duobus hisce libellis docere, qua ratione studiosi virtutis ad pietatem pervenire queant. Prius enim reuellit lolium vitiorum hominis utriusque, deinde pulcherrimo ordine docet acquirere virtutes.

De utroque homine bene instituendo illi propositum est. Neque verò insolens videri debet, quòd dicimus hominē utrūque. Etenim homo duplex est in nobis, di-

cēte Domino per Ezechielem: Homo ho-

mo de domo Israël, &c. Quòd secundo di-

citur homo, duplicem in nobis iuxta Apo-

stolum ostendit hominem, inquit B. Hie-

ronymus, exteriorem & interiorem. Mul-

ti enim habentes faciem corporalem ho-

minis, diuersarum bestiarum assumunt

imagines: quas dissipari cupiens Prophe-

ta deprecatur, Domine in ciuitate tua

imaginem ipsorum ad nihilum rediges.

Illi de quibus scriptum est, Homo cum in

honore esset, nō intellexit: comparatus est

iumentis insipientibus, & similis factus

est illis; non sunt homines homines, sed ho-

mines iumenta. Rursus qui in Euangelio

audiunt, Serpentes genimina viperarum,

non sunt homines homines, sed homines

serpentes. Inuenias quoque homines equos

Homo du-
plex in no-
bis est: ex-
terior &
interior.
Ezech. 14, 4
1. Cor. 4, 16
Hieron in
eundem lo-
cum.

psal. 72, 20

psal. 42, 10

Mat. 23, 38

psal. 31, 9

EPISTOLA

Mat. 7, 6 & mulos, homines canes & porcos, homi-
 Inc. 13, 32 nes vulpes, & si quid aliud dici potest
 Vitiū
 hominem
 esse non
 fuit. monstrosius. Vitiū hominem priuat sua
 humanitate; vt quamuis homo exterius
 appareat, tamen verus homo, id est, homo
 homo dici non possit. neque enim preci-
 puum est quod in homine externè appa-
 ret, sed praestantius quid in corpore latens.
 1. Cor. 4, 16 Apostolus vocat hominem qui intus est.
 Licet is qui foris est noster homo corrup-
 pitur, inquit, tamen is qui intus est reno-
 uatur de die in diem.] Homo intus mens
 est, qua attrito renouatur corpore. Sine
 August. ep.
 313. corpus conficitur abstinentia castigatio-
 ne, siue valetudine, siue aliquo casu, siue
 etatis accessu, anima renouatur. Diuus
 1. Pet. 3, 4 Petrus eundem hunc appellat abscondi-
 tum cordis hominem, quem studiosè mo-
 net ornandū: capillaturam, aurum, unio-
 nes, totamque illam curiositatem repro-
 psal. 44, 14 bans. Omnis enim gloria filiae regis intus
 est: è diuerso in bestiis omnis gratia foris
 est. Nihil in bestiis plus reperias, quàm
 Amb. 20. 1.
 de inflit.
 uirg. 4. 3. quod videtur: contra in homine nihil est
 inferius quàm quod videtur. Ex quo
 conficitur, qui ornatum illum amant
 Gen 3, 21 exteriorem, intus esse sordidos. Peccatum
 innenit vestes; nam tunicas pelliceas in-
 duit

DEDICATORIA.

dui Dominus primos parentes cum peccassent: at luxum illum vestium mens improba & meretricia sibi parauit. Vides igitur duos homines; vnum qui in cōspicuo est omnibus, alterū qui corpore reclusus, intus est absconsus. Quamobrē deprehēdimur quadatenus duplices esse, ac proinde verū, quod in omniū ore versatur, intus sumus. Ego id sum, quod ad interiorē hominem attinet: ista externa non ego, sed mea.

Corpus hoc, organū est hominis, organum animæ. homo itaque peculiariter censetur esse, quod secundū animam est. Quod ipsum intelligens Diogenes Cynicus, hominum catervis circumseptus, ipsa meridie, atque in foro ipso, accensa lucerna quid quereret interrogatus, respondit homines se querere, neque enim humano dignabatur nomine, quos deprauati mores homines esse non sinebant. Quia is verē homo dici meretur, qui virtutē colit, & imaginem hominis integram retinet: qui fugiēs vitia illicitis affectibus imperat, assuetus Dominicis obtemperare praeceptis.

S. Bonaventura postquam longo considerationis studio, vtriusque hominis cognitionem accepisset, eleganter sanè docet fugere vitia, virtutem sectari; declinare à

Basil. hom.
10 in He-
tae. in ill.
faciamus
hom. ad
imag.

Homo est
secundū
animam.
Diogenes
Laert. l. 6.
de vita
philos. in
Diogene.

EPISTOLA

Gal 3, 10
Prologo 1. in
De profect.
Relig. malo, & facere bonum; veterem hominem
Prologo 2
in De prof.
Relig. exuere, & induere nouum. Priorem li-
 brum, quem inscribit Speculum disci-
 plinæ, subinde vocat de homine exteriori:
 alterum, De profectu Religiosorum,
 appellat de homine interiori. Orditur au-
 tem ab institutione hominis exterioris,
 cuius ipse causam reddit his verbis: Homo
 ab intimis & summis cadens per pecca-
 tum, in hac exteriora & visibilia lapsus
 est. Et quia non intelligit nisi corporalia,
 ideo inde primò nititur resurgere ubi ia-
 cuit, & paulatim se erigere ad spiritualia
 & diuina ad qua conditus fuit.] In Spe-
 culo disciplina, cum quadam necessaria
 ad virtutem capessendâ premisisset, tunc
 eruditissime candidatos Monasticos dedo-
 cet illam rusticitatem, presumptionem,
 omnes irreuerentia notas, in verbis, operi-
 bus, in gestibus, incessu, & vniuersis mori-
 bus. Ex visu cognoscitur vir, ait Ecclesia-
Cap. 19, 27 sticus, & ab occursum facili cognoscitur sen-
 satus. Amictus corporis, & risus dētium,
 & ingressus hominis enunciant de illo.
ro. 1. lib. 1.
Offi. c. 13. Certè B. Ambrosius quendam seruum
 suum ad Clerum noluit admittere, quòd
 gestus eius aliquid mali videbatur enun-
 ciare. Nec se fellit eum sentētia: nam pau-
 lo

DEDICATORIA.

lo post ab Ecclesia recessit. Denique noster
Bonaventura in De profectu Religioso-
rum, totus est, ut hominem reformet inte-
riorem. Quare in primis explicat species
tentationum; & vitia definiens, singulis
adhibet remedia, quibus curari possunt.

Et quidem qui propter eximias animi, cor-
porisque dotes, morum elegantiam, splen-
dorem virtutum, à suo præceptore Alexan-
dro Halensi accepit elogium tale; Non vi-
detur Adam in homine isto peccasse: mi-
rum videri non debet, quod præ cæteris
methodum hanc elegantissimam, qua vi-
tia fugantur, & parantur virtutes, po-
tuerit præformare. Cuius unicus est sco-
pus, ut perducatur ad totius Christiana per-
fectionis culmen Caritatem; in qua vera
sita est sapiëntia. Veri nominis Philosophos
conatur efficere vita monastica cõsecratos.

Nam si iuxta D. Aug. Pietas sapiëntia est, ubi sup
& cultus Dei; coliturque Deus fide, spe, &
caritate: sequitur sanè, quotquot sunt di-
vini amoris studiosi, veros esse Philoso-
phos. Deum amare vera philosophia est.
Sapientia* enim Deus & est & vocatur.

Qui volunt, legant Platonem, Demo-
sthenem, Ciceronem, Virgilium, Teren-
tium, Horatium, cæteraque Ethnicorum

Aloys.
Lippom.
præfatione
in vitam
S. Hieron.

Dei ama-
re philoso-
phia vera.
Theodores-
erat. De.
Caritate,
post histo-
riam Reli-
giosam.
1. Cor. 13. 24

EPISTOLA

monimenta, venustanda lingua gratia,
 verborum foliis se oblectantes: oblectent
 se, ad instar Acolasti indulgentissimum
 patrem fugientis, porcorum siliquis, quæ
 animam humanam non possunt exsatu-
 rare. Mibi interim placent illi indocti
 qui calum docent rapere, qui me pascunt
 verbo vite, Angelorum pane, non cibo
 demonum, quomodo parabolam hanc in-
 terpretatur diuus Hieronymus, cuius ver-
 ba lubet ascribere: Demonum cibus est,
 inquit, carmen Poëtarum, secularis sa-
 pientia, Rhetoricorum pompa verborum.
 Hæc cum sua omnes suauitate delectant,
 & dum aures versibus dulci modulamine
 currentibus capiunt, animam quoque pe-
 netrant, & pectoris interna deuinciunt.
 Verum cum omni studio ac labore per-
 lecta fuerint, nihil aliud nisi inanem
 sonum & sermonum strepitum suis lecto-
 ribus tribuunt. Nulla ibi saturitas veri-
 tatis, nulla refectio iustitiæ reperitur: stu-
 diosi eorum in fame veri & virtutum pe-
 nuria perseuerant.] Et ita quidem res se
 habet. Quapropter non possum satis mi-
 rari hominum istorum vanitatem, qui re-
 licto studio rerum æternarum, non aliud
 scire curant, quàm Romana eloquentia
 princi-

Rom. 15, 16

De filio
 prodigo, ep.
 146 ad Da-
 monum, 10. 3.

DEDICATORIA.

principem Ciceronem, Salustium subtilis-
 simum breuitatis artificē, & lectissimum
 pensatorem verborum, aut Plautum om-
 nium Latinorum festiuissimū. Quam ab-
 surdū est quotidie canere Iouē altitonan-
 tem, Herculē, Theseum, Troiam, Olym-
 pum, & cetera Ethnicorum mōstra, som-
 nia, mendacia: & nihil scire de Christi
 Seruatoris nostri præsēpi, vita, & celesti
 Philosophia: nihil de eius catenis, sudore
 sanguineo, verberibus, corona spinea: nihil
 de vulneribus, de lytro humani generis
 pretiosissimo eius sanguine pro nobis effu-
 so. Quid? quod neque cogitent de fine ho-
 minis, & beatitudine, quam omnes desi-
 derare debemus. Nec mirum, quando illi
 ipsi ut plurimum ne sciāt seipsos, sicut mu- psal. 72.26
 lus & equus, quibus non est intellectus.
 Vnum studiū verē liberale est diuina sa- Sapientis
 studium,
 verē libe-
 rale.
 piētiae, hac verē liberū reddit: cetera pue-
 rilia sunt. An tu quidquam credis in illis
 esse boni? non faciunt virum bonum, sed
 nec permittunt quidem. Grammaticus
 circa curam sermonis versatur: & si la-
 tius vagari vult, circa historias: iam ut
 longissimē fines suos proferat, circa car-
 mina. Quid horum ad virtutem viam
 sternit? Syllabarum enarratio, & verbo-
 rum

EPISTOLA

ram diligentia, & fabularum memoria,
 & versuum lex atque modificatio? Quid
 metum demit, cupiditatem eximit, libidi-
 nem refrenat? Nihil inuenies quod vetet
 timere, vetet cupere. quisquis haec ignorat,
 alia frustra scit. Videntur mihi isti imi-
 tari infanos, qui relictis necessariis, super-
 uacanea sectantur: quemadmodum si quis
 ab arbore valde onusta pomis, nuda legat
 folia, negligat autem fructus suauissimos.
 Anxie disputant, rectiusne dicatur bea-
 titas an beatitudo: verum de ipsa conse-
 quenda non laborant. Magno vitio datur
 substantiuum & adiectiuum non secundum
 praecepta iungere Syntaxeos: at obliuisci
 Christianismi, fornicari, inebriari, pecca-
 tum non putatur. Dicite mihi, o vos qui
 nihil esse vultis quam Grammatici, qua-

Amile.

Arnob. l. 1.
 aduersus
 Gentes sub
 Inuam.

nam est ratio naturalis, aut in mundi con-
 stitutionibus lex scripta, ut hic liber dica-
 tur, & haec sella? cum neque sexus habeant
 masculinis & femininis generibus distin-
 ctos? neque quisquam docere me doctissi-
 mus possit, ipsum hic & haec quid sit? aut
 sur unum ex his sexum virilem designet,
 & aliud femininis generibus applicet?
 Humana sunt ista placita, & ad usum
 sermonis faciendi non omnibus necessaria.

Nam

DEDICATORIA.

Nam & hac liber, & hic sella, dici sine
ulla reprehensione potuisset, si ab initio sic
dici placuisset, & à sequentibus seculis
fuisset communi in sermone seruatum.] Sed dicitur, Facit ad vestiendas sen-
tentias eloquentia, & multum leporem
habet elegantia dictionis. At nec eò debet
verū videri, quod dicitur, quia eloquen-
ter dicitur; nec eò falsum, quia incompo-
sicè: rursum, nec ideo verum, quia impolitè
enuntiatur; nec ideo falsum, quia splen-
didus sermo est.] Nōne vides ut plurimum
philosophiam mundanam turgere ver-
borum phaleris? Sed veritate, cuius mens
humana auidissima est, destituitur. E cō-
trario Christiana sapientia simpliciter si-
ne verborum fucis docetur, & idcirco de-
prehendimus schola nostra magistros non
secundum artem scripsisse, sed secundum
gratiam, quae supra artem est.] Quamob-
rem probabile est institutum non pluris
facere eloquentiam quam sapientiam: &
contentum esse, si quod significatur, intel-
ligitur: neque curare quomodo dicatur,
quod est exponendum. Opem ferre non ut
bene loquantur, sed ut homines seruentur,
puto esse optimum, non autem dictiuncu-
las tanquam ornamenta componere. Nam
dictio

Aug. 10. 2.
lib. 5. conf.
cap. 6.

Amb. ep. 63
in initio.

Clem. li. 69
sym. 10
med.

EPISTOLA

dictio est, cen vestes in corpore: res autem
 carnes & nervi. Non oportet ergo maio-
 rem vestis quam salutis corporis gerere
 curam. Dic, quæso te, quid mali, quid in-
 comodi paritura est locutionis imperitia,
 si qua sunt maxima fuerimus consecu-
 ti? Quid enim prodest aurea clavis, ait
 B. Aug. si aperire quod volumus nõ potest?
 aut quid obest lignea, si hoc potest? quando
 nihil querimus, nisi patere quod clausum
 est?] Quid? quod neq. ipsi Philosophi præ-
 stantissimi valde ediscendis literis ope-
 ram dederunt, imò nonnulli prorsus con-
 tempserunt, perstiteruntque esse imperiti,
 omnem etatē in ea philosophia parte, quæ
 mores componit, conterētes, illique claris-
 simi & celeberrimi evaserūt. Anacharsis
 enim, & Crates, & Diogenes (ut mihi te-
 statur D. Chrysostomus) huius assequen-
 da peritia nullum studium, nullam om-
 nino curam habuerunt.] Aiunt nonnulli,
 quòd ne Socrates quidem ipse: ita enim in
 oratione ad iudices præfatus est: Vos ex
 me audituri estis omnem veritatem, &
 non tamen per Deos immortales, ò viri
 Athenienses, orationem compositam ele-
 etis verbis & nominibus, ut faciunt qui-
 borum studiosi sunt, neque aliquo orna-
 mento

libro 4. de
 do. 7. Christ.
 cap. 100.

lib. 7. ad
 uersus viti-
 peratores
 vita mona-
 chica.

DEDICATORIA.

mento fucatam: sed audietis vulgaribus
 vilibusque verbis loquentem. Credo enim
 iusta esse quae dico, nullusque vestrum
 aliter expectet. Neque enim profecto, Iu-
 dices, huius aetati convenire videtur, veluti
 adolescentulo, fictis ad vos ingredi ver-
 bis, &c. Hoc autem cum dicit, ostendit se
 non ob negligentiam quandam, ut fieri so-
 let; sed quod eam rem non magni faceret;
 nec didicisse, nec illi unquam usum fuisse.
 Itaque (vtror verbis divi Chrysostomi)
 Philosophis quidem eloquentia indigna
 est, & viris prorsus: ludentium vero ado-
 lescentulorum certamen & gloria; quod
 ipsis Philosophis quoque videtur, nec Phi-
 losophis quibuslibet, sed illi qui omnes fa-
 cile in ea arte superavit.] Quid igitur?
 Barbarorum more humanitatem repro-
 bamus? minimè verò. Sed hoc voluimus,
 quod sicut rusticus & simplex Frater non
 ideo debet se putare sanctum, si nihil nove-
 rit: ita nec peritus linguam debet aestimare
 sanctitatem. Multo melius est è duobus
 imperfectis, rusticitatem sanctam habere,
 quam eloquentiam peccatricem. Surgunt
 indocti, inquit Augustinus, audita Chri-
 stianissimi Philosophi D. Antonij vita:
 & nos cum doctrinis vestris sine corde ecce
 ubi

Hieron. 10.
 1. ep. 2. ed.
 Nequitia

Lib 2.
 inf. c. 2.

EPISTOLA

ubi volutamur in carne & sanguine? In iudicio illo terribili non verborum, sed habebitur ratio operum: non proderunt ibi speciosa folia, quando exactissime fructus requirentur. Quid querimus adeo ista vera insomnia, qua nihil ad nos, qua fluxa sunt, que momentanea? Bonum hoc & firmum est, sublat a cruce hinc pedem efferre, ingemiscere, & funder e lachrymas, mentem diuinarum rerum studio marcipare, caelestium bonorum spem pectore fovere, ita cōparare se, vt sacrosancta Trinitatis splendor, qui puris animis imperari solet, nobis illucescat: à stulta carnis contagione mentem abstinere, imaginem illam quam diuinitus accepimus formare, & integram confirmare, vitā ab hac vita alienam ducere, denique cum altero mundum hunc consumutādo ad beatarum animarum patriam feliciter cōmigrare. Sanè hoc est, quod rudi stylo quidem, sed tamen Christiano, S. Bonauētura docere conatur.

Accipe igitur, Reuerende Domine, lubenti animo hosce pios libellos cōpluribus incognitos hactenus, dignos tamē qui omnium Religiosorum terantur manibus, labore multo ab innumeris vitiis repurgatos, illustratos etiā testimoniis sanctorum

Pa-

DEDICATORIA.

Patrum, è quibus omnia ferè desumpta sunt. Hos R^{ur} tua nuncupo. Quod ut faciam, mouet me in primis singularis illa tua beneuolentia, qua me iã inde à multis annis nihil merètem complexus es. Deinde præclara monasterij tui S. Trudonis disciplina, qua procul de se pietatis auita diffundit odorem. Testatur S. Bonauen-
prologo 1.
in De pro-
fectu Relig.
tura, admonitiones suas, quas alibi vocat collationes, his duobus libris comprehēsas à se, nō solum habuisse ad sui instituti fratres, verumetiam ad alios quoque. Cum autem persuasum esset, laborem hunc nostrū, qualiscunq; demum sit, R. Dom. tue non displiciturum, cupio ut accipiat ab Obseruantia nostra munusculū exiguum beatissimi Patris S. Benedicti illustrissimus Ordo, à quo S. Franciscus primum locum accepit, in quo institutum suum inchoauit; ut caritatē illam & amicitiam, quam maiores nostri sanctissima consuetudine fœderarunt, sanctam seruemus & perpetuam. Ex nostra Cellula Antwerpensi. Anno 1591. May 2.

Reuerendæ tuæ Dom. studiosiss.

Fr. Henricus Sedulini Cliniensis,
Guardianus Antuerpiem.

* *

Piø